

Knjževna poročila

po geslu Filareta Chaslesa o boljšem pisatelju, ki bodi v jeziku staroverec in obenem novotar! Ob kratkem: avtor «Bogovca» sicer ni prekosil samega sebe, a dal je podeželskim odrom izviren tekst, ki se sme meriti z mnogimi ljudskimi igrami.

A. Debeljak.

Dragotin Kette: Naši dijaki. Burka v dveh dejanjih. Kot literarno-historičen prispevek objavil ob pesnikovi petdesetletnici dr. Pavel Strmšek. V Mariboru 1926. Založila knjigarna V. Weixl v Mariboru. Str. 30.

Kmet pride obiskat sina v mesto, pa ga ne najde doma. Sostanovalci študenti izvabijo možanca v gostilno, češ, da mu dadó za pijačo. Tu se pojavita še Lah in čevljar. Mladi navihanci izzovejo med njima prepir, a med pretepom se skrivaj izmuznejo, tako da morajo ostali gostje plačati zapitek... Takšno je ogrodje umotvorčka, ki je nekam zastarel: nerodnega hribovca v prestolnici nam je poslej bolje predstavil R. Murnik v Matajevem Matiji. Tudi srednješolsko pijansko ozračje se nam vidi danes anahronizem. Vendar bo skromni slovstveno-zgodovinski donesek dobro došel ljubiteljem preraao umrlega Notranjca, ki ima v onostranstvu izredno dosti slovanskih mladih vrstnikov, naštetih v Kušarjevi antologiji «Poeti jugoslavi». Izurjen mladinski oder utegne doseči nekaj uspeha s to položajno komiko, prepleteno z besednimi dovtipi. Dvodejanka z zgolj moškimi vlogami je namreč po vsem videzu namenjena dijaškim pozornicam. Umevno je, da Kette v tem nagličnem poskusu še davno ni dosegel svoje ostale proze, toliko manj pa svojih sonetov. Jezik bi se bil brez kvare prilagodil sedanjemu pravopisu.

A. Debeljak.

Fr. Jaklič: V graščinskem jarmu. Povest. Slovenskih Večernic 78. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja. Prevalje 1925.

Povest starih večerniških tradicij, ki je v njih besedi in sestavi našemu «preprestemu» narodu pisala poučne, včasih dokaj kremenite, često pa preveč solzave, nekam psevdoromantično zabarvane ljudske zgodbe mohorjanska pisateljska družina: Cigler, Žalski, Zakrajšek, Slemenik, Milovršnik, Malograjski, Kostanjevec in še drugi.

Pričujoča pripoved govori o izanskih kmetih, ki so pred osvobodilno marčno revolucijo trpeli «v graščinskem jarmu», to se pravi, pod okrutnim bičem marsikaterega izmed našemu življu docela tujih grajskih oskrbnikov, pisarjev, nadlogarjev (od nadloga!) in logarjev. Jaklič jo je zabeležil, kot to sam obširneje izpoveduje v naslovljenem uvodu «Izanci gredo», ki ga je šele ob priliki neke polemike s Fr. Govekarjem (zaradi njegovega deda Alojzija Minattija, glej «Jutro» 14. marca 1926.) v podlistku prinesel «Slovenec» (21. marca i. l.), po pripovedovanju starejših ondotnih ljudi, katerim so pred mnogimi leti očitvidci pravili o dogodkih, in po farni kroniki župnika Janeza iz Škocijana. Zgodovinsko ta povest ni točna. Tudi geografskim podatkom (opisom krajev i. dr.) bi mogli ugovarjati. Avtor se je pristransko postavil ob bok zatiranih kmetov, opisujoč vse, kar je z graščino le v rahlih zvezah, z zelo ostrimi potezami, v črnkastih barvah. Kje bi sicer dobil snovi za zapletek zgodbe, ki temelji na gotovo pretiranem nasprotju med lučjo in temó in je mestoma le v historično prebarvano ozadje postavljena povest o dobrem Jakcu in hudobnem Miheu.

Pripoved je tendenčna, to Fr. Jaklič sam priznava: «Vprav v današnjih časih je treba takih povesti, ki naj kažejo trpljenje, šikane in suženjstvo našega kmeta pod nemško fevdalno gospodo. Ta preteklost najboljše uči ceniti sedanjo našo svobodo, ki nanjo preveč pozablja».

Knjževna poročila

Nastopajoče osebe (Glavan in sin, grajski Menat, Tone Krivanoga i. dr.) so, če jim odštejemo, kar zahteva tendenca, v dejanju in značaju dobro očrtane.

Ljubitelji lahnega čtiva bodo zgodbo, ki skoro samo miljejsko pripravlja obljubljeni drugo povest «Peklena svoboda», radi brali. Jezik in slog sta prijetno domača.

Natančneje homo poročali, ko bo trilogija popolna. *Pavel Karlin.*

Janez Žagar: Vrtinec. Oder, 12. zv. S poštnino Din 18:75. Tiskovna za-dru-ga v Ljubljani, 1925.

Odlomek iz kmetskega življenja po vojni, odmerjen na klasicistično kratek rok. Posestnik Ton je ljubosumen na brata Petra, ki se je po več letih pravkar vrnil iz Amerike na rodni dom. Z ženo se že dolgo nista nič kaj razumela, sedaj pa ga jezi prisotnost Petra, ki je nekoč snubil njegovo Angelo. V svoji razdraženosti proda voli, da bi odrinil preko velike luže. Pogled na dete v zibki ga omehča, da ponudi spravo namišljenemu tekmeču. Ta izprevidi, da je med svojci nepridiprav, ter odpotuje. Sporazumu med zakoncema je pot utrta.

Mladi dramatik je s svojim prvencem dosegel časten višek enostavnosti, kakršno je R. Rolland označil v «Gorečem grmu»: literarna preproščina ni prirojena, marveč priborjena, to je pridobitev izbrancev... Snov sama na sebi je za vaše razmere bolj izjemna. Angéline prostodušnost proti svaku, dostojna najmodernejši emancipiranke po Ruskinovem zamisleku, in njeno sirensko vabljenje: «smeje se nama življenje» (55) te v početku osupi, raz-ume pa se nazadnje pri ženskem vragu kot osvetljivost napram možu, ki venomer zbada. Tudi solze pri trdi grči z našega sela mejé na skrajni konec verjetnosti (44). Sicer pa je dialog izborno zasnovan, jedrnat, sredi drugega dejanja prav rezek. Motijo samo nekateri knjižni izrazi iz neukih ust, n. pr. vedno, izplakati se, toda... Dvomim pa, bo li skromno podeželsko okolje dovolj učinkovalo na večjih odrih. Slovenska slovstva se v znatni meri gibljejo med oratarji in pastirji: to jih po mnenju zapadnih presojevateljev ovira, da ne postanejo svetovna. Ščasom utegne naš začetnik postaviti še kak uspel, obširnejši problem na deske, ki pomenijo svet. Naj dodam, da korektura ni dovoljna: govorile smo (dvojina), jutrov (namesto: juter), sestí za mizo (55) itd. Prav pogosto se opaža, da naraščaj gubí zmisel za pretekli pogojniki: prej bi me (bil) z očmi požrl, tako je bil lačen (20). *A. Debeljak.*

Alojzij Carli Lukovič: Evfemija in drugi spisi. Priredil in uredil dr. Joža Lovrenčič. Goriška Matica 1925.

Tolminec Carli (1846—1891), s pesniškim imenom Lukovič, ker se je rodil «pri Luku», je šel radi gmotnih težav v semenišče, ali «mirabiliter se sub-jecit», kakor so rekli o Strossmayerju 1870.: postal je vzoren duhovnik. Že dijak je baje ovladal 17 jezikov. Pleteršnik in Jesenko sta ga v višji gimna-ziji učila slovenščine: odtod menda njegovo zanimanje za povestnico. Carli-jevi spisi se dajo po snovi razdeliti v tri skupine: izvirno in prevodno lepo-slovje, časniško kramljanje in zgodovinske sestavke. Razen treh največjih spisov je tu zbrana vsa njegova zapuščina. Posebej je izšel od onih treh roman «Zadnji dnevi v Ogleju», medel, nespreten posnetek po Bulwerju in Guenotu. Pričujoči snopič obsega povest «Evfemijo» o prvih oglejskih mučenicah, za katero je po urednikovem mnenju dala pobudo Wisemanova